tantadruj

priloga primorskih gledališč

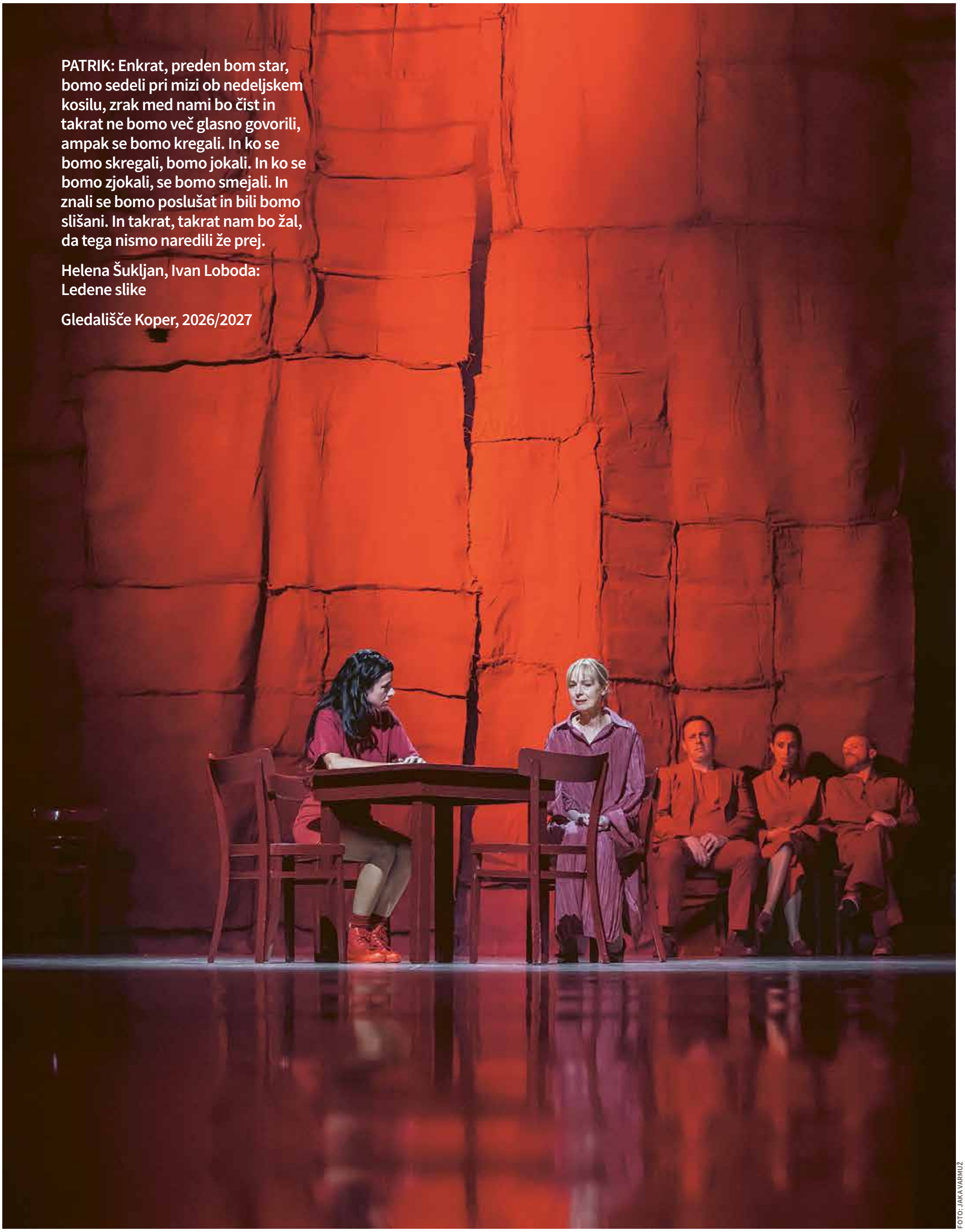
slovensko stalno gledališče teatro stabile sloveno

SNG NOVA GORICA

GledališčeKoper TeatroCapodistria

primorske novice

Primorski dnevnik

PATRIK: Enkrat, preden bom star, bomo sedeli pri mizi ob nedeljskem kosilu, zrak med nami bo čist in takrat ne bomo več glasno govorili, ampak se bomo kregali. In ko se bomo skregali, bomo jokali. In ko se bomo zjokali, se bomo smejali. In znali se bomo poslušat in bili bomo slišani. In takrat, takrat nam bo žal, da tega nismo naredili že prej.

Helena Šukljan, Ivan Loboda: Ledene slike

Gledališče Koper, 2026/2027

FOTO: JAKA VARMUŽ

FOTO: PETER UHAN

27. oktober, 1973, SNG Nova Gorica, stranski oder • Drugi del Dodekalogije 1972-1983 bo pred gostovanjem v Zagrebu ponovno na domačem odru. Avtorski projekt je bil nagrajen s tantadrujem za najboljšo predstavo, Šeligovo nagrado in nagrado občinstva na Tednu slovenske drame, režiser Tomi Janežič, scenograf Branko Hojnik ter igralki Ana Facchini in Marjuta Slamič pa so prejemniki Borštnikovih nagrad.

FOTO: GUIDO MENCARI

11. november, Noč v Zagorju, SNG Nova Gorica, veliki oder • V Novi Gorici bodo v novembru tri uprizoritve posvečene Srečku Kosovelu: poleg novitete Aleša Bergerja Noč v Zagorju v režiji Nede R. Bric bo na velikem odru plesna premiera Geometrija padca koreografov Michala Rynia in Nastje Bremec Rynia, v EPICentru pa ponovitev komorne predstave Jesen moje mladosti v režiji Patrizie Jurinčič Finžgar.

Napovedi gostovanj in gostujočih predstav skozi fotografski objektiv

Male laži, Minizaver, veliki diva, Kosovel, Ismena in nepozabno 1973

FOTO: DARJA ŠTRAVS TISU

Od 16. do 21. novembra, Jure Karas: Minizaver in Dino: Kaj, Kako, Zakaj?, Gledališče Koper • Po letu dni se na koprski oder znova vrača lutkovna predstava za najmlajše v režiji Jake Ivanca, v kateri ti lahko spremljajo simpatična in prikupno barvasta dinozavra, ki iščeta odgovore na bistvena vprašanja človeštva in minizavrov po tretjem letu starosti: Kaj je to? Kaj tisto tam? In vsakič spet in znova - kaj, kako, zakaj?.

FOTO: JAKA VARMUŽ

8. november, Ken Ludwig: Kje je primadona?, 22. Mednarodni festival igralca, Nikšić • Po gostovanjih po Sloveniji uspešnica in vedno razprodana predstava Gledališča Koper v režiji Katje Pegan prvič potuje na gostovanje v tujino, v črnogorsko Nikšićko gledališče. Na festivalu, ki letos poteka pod sloganom Igrajmo s srcem, se bodo Koprčani predstavili v konkurenci še štirih predstav iz Makedonije, Srbije in Črne gore.

FOTO: LUCA QUAIA

30. oktober, Prebrisane male laži, SSG • Broadwayska komedija Joea Dipietra v režiji Nenni Delmestre je v dveh letih prepotovala Slovenijo. Konec meseca se vrača na oder Male dvorane SSG, kjer bo praznovala 50. ponovitev. Primož Forte, Tina Gunzek, Nikla Petruška Panizon in Franko Korošec se bodo znova vživeli v zgodbo o ljubezni, zakonu in predvsem o pasteh iskrenosti v družinskih odnosih. Ob tej posebni priložnosti bo cena vstopnice polovična.

FOTO: ARHIV SSG

4., 5., 9., 10. november, Ismena, SSG Trst • Večinadobro pozna Antigonino zgodbo. Slavna družina z Ojdipom na čelu ima pa v svojem središču tudi manj vidno, molčečo Antigonino sestro Ismeno, ki je po več kot 2000 letih našla svoje besede in zgodbo v monodrami nizozemske dramatičarke Lot Vekemans. Izpovedala jo je pred leti v interpretaciji Nikle Petruške Panizon in v režiji Igorja Pisona, v letošnji novi podobi pa se bo ponovno predstavila tudi tržaški publiki na štirih ponovitvah.

Slovenska praizvedba drame Žile Lise Wentz

Jezikovna askeza neizrečenih čustev

Po odprtju sezone v znamenju komedije Hrup za odrom bo Slovensko stalno gledališče nadaljevalo abonmajski program z dramo, slovensko praizvedbo teksta tirolske avtorice Lise Wentz Žile. Avtobiografsko zaznamovano besedilo, ki prepleta zgodovinska dejstva in družinsko zgodbo, je na osnovi prevoda Štefana Vevarja režiral Igor Pison.

FOTO: LUCA QUAIA

Režiser Igor Pison na vajah predstave Žile

Tržaški dramski in operni ustvarjalec **Igor Pison**, ki si je ustvaril že mednarodno kariero, se s to predstavo vrača na oder, ki ga dobro pozna, saj je poleg umetniškega vodenja tržaškega gledališča podpisal za SSG več uprizoritev po besedilih Magrisa, Goldonija, Brechta in Büchnerja.

Od 22. oktobra do 29. novembra bo v Mali dvorani zaživela zgodba, ki se dogaja med letoma 1953 in 1974 v Avstriji. Po oglasu v časopisu se protagonistka - samohranilka preseli v gorsko vasico, da bi se poročila z ovdovelim očetom petih otrok. Čeprav se med seboj potrebujejo in si vsi želijo začeti znova, jih preteklost nenehno dohiteva. Zgodba družine se prepleta z zgodovino Tirolske in okolje je del dramske pripovedi, kot poudarja Igor Pison, ki je z izvirno glasbo **Marka Jugovica** pričaral dialog ljudi z naravo, ki jih obdaja in ki je del njihovega osebnega življenja, kot tudi družinske in lokalne preteklosti (kot tudi sedanjosti): "Glas gore, ki odzvanja v šepetu in nas uvaja v zgodbo, govori vsem, ker je del spomina na vojno in zamolčane grozote. Na čase, ki se ne smejo ponoviti."

Zamolčane besede kot zaplet

V senci gorovja, kjer so doma rudarji in ki jih zaznamuje večstoletna tradicija pridobivanja bakrove in srebrne rude, je odraščala **Lisa Wentz**. Tudi protagonist drame Rudolf je rudar, kar poudarja avtoričino resnično poznanje delovnih razmer in samega okolja, ki jih je prelila v to dramo v obliki dejstev, spominov in vtisov.

Osrednja tema družinskega zapleta so zamolčane besede, o katerih režiser pravi: "Tekst Lise Wentz veliko gradi na neizrečenem, na zamolčanem. Liki, ki nas spremljajo skozi zgodbo, niso vajeni dolgih stavkov, a so primorani razlagati čustva in se spoprijeti z velikimi temami sveta in zgodovine. Beseda je tu resnično okrušek. Vse drugo se odvija v srcih in mislih likov. Želel bi si, da bi se gledalec nalezel krhkosti naših protagonistov ter se z njimi nasmejal ali razjokal."

Na to temo je prevajalec **Štefan Vevar** dodal: "Mojstrsko obvladovanje sporočilne tišine in dramaturgija preskokov v času, ki ji odlično asistira radio kot nova tehnična pridobitev, spominjata na drame Ödöna von Horvátha. (...) Oboje, neizrečeno in zamolčano, daje značajem močan, avtentični naboj in je odličen nastavek za vživljanje občinstva. Replike so prava učna ura jezikovne askeze, saj kažejo, kaj vse je mogoče povedati z malo besedami. Ta jezikovna askeza je tudi glavna prevodna zaveza. Tudi v prevodu je treba s čim manj znaki ustvariti čim več pomena." Vevar se je soočil tudi s posebno obarvanostjo tega jezika, ki uporablja naravni ljudski jezik, za katerega je našel "pendant v imaginarni severnoslovenski, z germanizmi posejani izreki, saj gre za besedilo iz alpskega proletarsko-kmečkega okolja."

Pisano na kožo igralcu

Avtorica Lisa Wentz, rojena leta 1995, je leta 2017 končala igralsko akademijo na Dunaju, leta 2022 pa še študij dramskega pisanja na Univerzi za umetnost v Berlinu. Nase je opozorila s svojo dramo *Pepelni oblaki (Aschewolken)*, pravi preboj pa pomeni drama *Žile (Adern)*, za katero je leta 2021 prejela Retzhoferjevo nagrado za dramatiko, po krstni uprizoritvi v Akademietheatru na Dunaju pa tudi Nestroyevo nagrado.

O sami izbiri tega nagrajenega teksta je Pison napisal: "Preden sem prišel do teksta, sem veliko dobrega slišal o njenih dramah, saj so pisane igralcu na kožo. Takoj ko sem prebral njen tekst in še druge, novejše, mi je bilo jasno, da gre za velik talent. Dober gledališki tekst prepoznaš predvsem po tem, kako uporablja besede, ne da bi z njimi ilustriral zgodbe. Besede so del dogajanja. Predstavljaš si življenje okrog teh replik. Tak način pisanja je danes redkost. Tako preciznega in premišljenega verjetno najdemo le v anglosaškem svetu." •

Opera o sprejemanju drugačnosti na enkratnem gostovanju

Kit s plaže uspešno plava tudi na odru

"Kit je sesalec, ki živi v vodi. Se pravi, da živi v svetu, ki ni čisto njegov. Poleg tega je kit eno takšno lepo bitje. Zdelo se mi je, da lahko simbolizira osebe, ki živijo z nami v našem svetu, vendar so zelo drugačne," je povedal Vinko Möderndorfer v pogovoru s Saro Vodopivec, ki ga je spraševala o vsebinah operne predstave, nastale po njegovem romanu Kit na plaži.

FOTO: @ZAVOD NOVO MESTO

Predstava Kit na plaži bo ponudila tudi možnost debate na temo drugačnosti (foto @Zavod Novo Mesto)

Tekst in opera *Kit na plaži* pozivata k sprejemanju drugačnosti. Protagonistka je Nika, ki se sooča z značilnimi težavami kljubovalne najstnice: zagledanostjo v sošolca, natrpanim urnikom šolskih in obšolskih dejavnosti in napetimi razmerami doma. Poseben izziv pa predstavlja njen bratec Igor, ki ima Downov sindrom. Libretist **Jakob Barbo** in skladatelj **Iztok Kocen** sta pomembno temo razvila lirično, poučno in hudomušno v produkciji Zavoda Novo mesto, ki bo 11. novembra ob 20.00 gostovala v okviru večernega, izbirnega abonmajskega programa Slovenskega stalnega gledališča v Trstu. Predstava, ki je primerna za mlade in za odraslo publiko, je prejemnica priznanja za uprizoritve, ki jih je strokovna komisija uvrstila v katalog kakovostnih predstav za otroke in mladino spletne platforme Zlata paličica.

V njej nastopajo pevci **Gaja Sorč**, **Sara Lešnik**, **Lovro Korošec**, **Alen Šošter**, **Irena Yebuah Tiran** in **Klemen Torkar**. Instrumentalno zasedbo, ki bo igrala v živo, pa sestavljajo harmonikarka **Teja Udovič Kovačič**, harfistka **Urška Rihtaršič**, trobentač **Peter Firšt**, kontrabasist **Miha Firšt** in klarinetist **Andrej Zupan**. Predstava bo gostovala s podporo Ministrstva za kulturo RS, tako kot je pred kratkim gostovala v SSG produkcija Cankarjevega doma, Kosovelovega doma in Zavoda Škrateljc *SREČKONSTRIPredstava je res čuden naslov za predstavo*. Kot je veljalo za poklon Srečku Kosovelu v stripu in besedah, bo tudi tokrat predstava povezana s pogovorom na temo. Po predstavi bo sledila namreč debata, ki jo bo vodil mag. **Marko Strle**, ravnatelj Centra za komunikacijo, sluh in govor (CKSG) Portorož.

Predstava zajema aktualne tematike in izpostavlja izvajanje inkluzije. Sprejemanje drugačnosti je namreč nujno potrebno za odprto in prijazno družbo, še posebej v teh časih, ko so informacije razpršene in je veliko sovražnega govora. Prav tisti, ki se razlikujejo od večine, pa bogatijo naš svet, kot je poudaril tudi avtor **Vinko Möderndorfer**: "Prepričan sem, da ljudje z Downovim sindromom nimajo problemov s svetom, svet ima probleme z njimi. Mi imamo težave z drugačnimi. Pravzaprav sem hotel napisati zgodbo, ki bo govorila o sprejemanju drugačnih. Ki bo v izzvenu, sporočilu če hočete, spregovorila o dojemanju in sprejemanju drugačnih vseh vrst." •

Pogovor z Majo Haderlap

Na temni strani je precej zamolčanega, zlasti med materami in hčerami

Danes in jutri bo na malem odru SNG Nova Gorica premiera dramatizacije romana Ženske v temi Maje Haderlap v priredbi Nine Kuclar Stiković in režiji Brine Klampfer Merčnik.

Kaja Blazinšek

Pisateljica in pesnica **Maja Haderlap** (1961) je v slovenskem in mednarodnem literarnem prostoru ena od vidnejših literarnih glasov slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem. Že v študentskih letih, ko je sprva študirala nemški jezik in literaturo na Dunaju, kasneje pa je dokončala še doktorski študij dramaturgije, je urednikovala pri slovenski manjšinski literarni reviji *Mladje*, za katero je pisala poezijo, prozo in eseje tako v slovenskem kot nemškem jeziku. Po končanem doktorskem študiju dramaturgije je predavala na Univerzi Alpe-Jadran v Celovcu, med letoma 1992 in 2007 pa je bila vodja dramaturgije v Mestnem gledališču Celovec. Izdala je dve pesniški zbirki v slovenskem jeziku, *Žalik pesmi* (1983) in *Bajalice* (1987), ter pesniško zbirko v treh jezikih, *Gedichte Pesmi Poems* (1989). Nekaj let pozneje sta izšli še pesniška zbirka v nemškem jeziku *Dolgo prehajanje* (2015) in pesniška zbirka *Dežela vmes, nerazdružna* (2024), slednja ponovno v treh jezikih.

Leta 2011 je izšel njen prozni prvenec *Angel pozabe*. Roman je v izvirniku napisan v nemškem jeziku in je prejel številne nagrade: nagrado Ingeborg Bachmann za najboljše literarno delo v nemščini, nagrado Bruna Kreiskyja za politično knjigo, književno nagrado Rauris, nagrado Prix du premier roman étranger v Franciji, nagrado Maxa Frischa in nagrado Christine Lavant. Haderlap v romanu skozi perspektivo odraščajoče pripovedovalke in spominskih drobcev njene družine razgrinja zgodovinsko in medgeneracijsko travmo slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem med 2. svetovno vojno in po njej.

O njenem drugem romanu *Ženske v temi* sva se z Majo Haderlap pogovarjali na razbeljeno vroč avgustovski dan v ljubljanski kavarni. Iskanje lastnega jezika in identitete treh generacij žensk, ki jih zaznamujejo njihov spol, zgodovina, socialni status in narodna (ne)pripadnost, so tudi v pisateljičinem drugem romanu prepleteni s spominjanjem, krivdo, sramom, sprejemanjem in odpuščanjem. V Miri, Ani in Neži se izrisuje marsikatera usoda in prenekatera zgodba koroških Slovenk v Avstriji, ki so "kljub vsemu" živele in preživele. Vendar pa obstaja še mnogo zgodb, ki ostajajo na območju neizrečenega, v območju teme, in potrpežljivo čakajo na prehod v svetlobo. Maja Haderlap je ena od tistih pisateljic, ki to temo iz težkih in kompleksnih plasti družbe ter posameznika odstira s pogumom - tudi takrat, ko pride do tistega najgršega, najbolj bolečega in najbolj travmatičnega, pred čemer bi človek najraje pobegnil, se skril in to preprosto pozabil.

Tema kot prispodoba iskanja

• **V najin pogovor bi vstopila s temo, s katero vstopamo tudi v vaš roman. Kaj je vsa ta tema in kaj vse simbolizira? Veliko stvari namreč se zgodi v temi: veliko travmatičnih dogodkov, veliko razmišljanj Mire in Ani se zgodi ponoči. Prav v temi pa veliko skritih stvari priplava na površje ...**

"Res je. Veliko stvari se dogaja v temi, v podzavesti, v nočnih urah, ko nas napadajo misli in prihaja do določenih kriz. Motiv teme je tudi prispodoba za iskanje ali za blodnjo, iskanje orientacije v svetu. V temi je veliko tega, kar ti dve ženski živita, nasploh je zgodovina žensk zakopana v temo, vsaj tista, o kateri se malo ve, o kateri se ne govori. V ospredju so zgodbe, ki se dogajajo v luči, za katere vemo, o katerih se veliko piše. Na temni strani je precej zamolčanega, predvsem v odnosu med materami in hčerami. Mene je pri pisanju zanimala ženska genealogija, kaj bi rade matere posredovale svojim hčerkam, ali razbirajo v njih svojo lastno zgodbo ali jih čutijo kot naslednice ali se hočejo meriti z njimi. V tem oziru obstaja veliko belih lis."

• **Kaj pa so te bele lise, ki jih omenjate?**

"Naš pogled na zgodovino žensk in na žensko je močno opredeljen s stereotipi. Ženska naj bi bila lepa in ustrežljiva, očarljiva, dobra mati, marljiva karieristka, kuharica in ljubica, vse, za kar itak vemo. Ti stereotipi so močno ponotranjeni in tudi ženske se jih pretežno držijo. Bela lisa pa je tisto, kar enostavno še ni ubesedeno in kar še ni obče, načini razmišljanja o poteku in specifikah ženskega življenja."

FOTO: ARNOLD POESCHL

"Mene je pri pisanju zanimala ženska genealogija, kaj bi rade matere posredovale svojim hčerkam, ali razbirajo v njih svojo lastno zgodbo ali jih čutijo kot naslednice ali se hočejo meriti z njimi."

Maja Haderlap
pisateljica

Danes ženskam grozi ponoven padec v preteklost

• **V zgodbi Mire, Ani in Neže, treh generacij žensk, se zrcali mnoštvo ženskih usod. Lahko bi rekli, da vsaka pooseblja svojo generacijo žensk in kako se te usode prepletajo in spreminjajo. Vse na neki način iščejo svoj lasten jezik. V čem se razlikujejo?**

"Mira se je šolala, študirala je na Dunaju in si je izoblikovala jezik zase. Vendar, ko najde doma svoje dnevnike, tiste svoje prve zapise, se ji zdi, da je dolgo časa tavala v jezikovni megli. Ani je bolj zakoreninjena v slovenščini in govori narečno slovenščino, ki ji kolikor toliko služi, vendar je polna stereotipov. Eden glavnih stereotipov je stereotip trpeče matere, ki je v slovenskem miljeju močno zasidran, saj so se ženske na to usodo privajale in se morebiti z njo celo identificirale. Ani je svoja čutenja presajala v molitve in verske pripovedi in zgradila odnos z bogom, ki je seveda ni mogel nikoli razočarati do te mere, kot človeka lahko razočara človek. Pri tem je imela občutek, da lahko nekomu vse pove, pa čeprav tisti nekdo tam zgoraj ves čas molči. V tem je Ani videla nekakšen izhod iz čustvene stiske. Neža, babica Mire, pa absolutno ni imela jezika zase, ker je morala o vsem molčati. Ne le o sebi, pač pa tudi o tem, kaj se je dogajalo v vojni, ko nikoli nisi vedel, ali lahko nekomu zaupaš. Vsak je bil prisiljen travmatične dogodke in zgodbe obdržati v glavnem zase, z občutkom krivde. Svet Neže je bil zaznamovan s težkim delom ter z izkušnjo žensk, ki pravno niso bile zaščitene. Neža je samohranilka, vdova in dninarica, izpostavljena je delovni prisili, obrekovanjem, podtikanjem, njene seksualne in čustvene potrebe jo ogrožajo. Ljudje se do takšnih žensk radi vedejo nesramno. Na tem področju se do danes ni veliko spremenilo. Še vedno se

FOTO: PETER UHAN

Prizor iz predstave Ženske v temi, ki bo te dni po romanu Maje Haderlap zaživela na malem odru SNG Nova Gorica.

slabo ravna s tistimi, ki so v podrejenem, brezpravnem položaju. Za razliko od prej so danes ženske pravno bolj zaščitene, razvile so tudi večjo samozavest. Lahko rečemo, da so se v 20. stoletju približale načinu življenja po lastni meri. A žal danes opažamo, da nam grozi ponovni padec v preteklost. Razmere se zaostrujejo, povsod je občutiti veliko sovraštva do žensk, zato ker se podirajo ustaljeni patriarhalni sistemi."

• V romanu se med sabo prepletajo osebni, socialni in kulturni spomin, pa tudi družinski spomin. Kako se spominjamo in kaj spomin na splošno pomeni?

"Ani bi rada svoje spomine posredovala svojima otrokoma. Zato se ves čas ukvarja z idejo in možnostjo posredovanja. Mira bi svoje spomine rada pospravila, uredila. Ni ji še jasno, ali jih hoče obdržati zase, uničiti ali jih pripovedovati možu Martinu ali pa ljubimcu Juriju. Neža pa je že sestavni del spomina, ona nastopa kot spomin. Vsekakor so procesi spominjanja zahtevni, večplastni, sledila sem jim in jih opisovala predvsem v svojem romanu *Angel pozabe*."

Mira se brani spominov na otroštvo

• Spomin pri Miri se v romanu odpira počasi, fragmentalno in nelinearno. Pri Ani pa se spomin odpira preko podob, fotografij, reči. Kako vi vidite funkcijo spomina in spominjanja nasploh?

"V Miri se izrisuje tip ženske, ki se mi zdi značilen za Koroško. Pri tem gre za njen odnos do slovenščine in do slovenske kulture, ki bi ju najraje odrinila. V ospredje sem hotela postaviti lik na videz asimilirane koroške Slovenke, ki bi se v primeru, da bi ostala na Koroškem, gotovo še bolj oddaljila od svojega izvora. Ker se Mira brani spominov na otroštvo, se brani tudi slovenščine. To je zelo pomembno, ker opredeljuje celo regijo in zgodovino Slovencev. Na Koroškem je namreč največ koroških Slovencev asimiliranih zaradi močnega političnega in asimilacijskega pritiska v 20. stoletju. Nekateri, ki so opustili slovenščino, so hoteli biti moderni in se odpreti nekakšnemu razvoju, hoteli so gledati v prihodnost in se ne ukvarjati z bolečo zgodovino in s travmatičnimi zgodovinski dogodki. Mira se sicer odreče slovenskemu knjižnemu jeziku, z Ani pa se pogovarja v slovenskem narečju. To je njen način pozabljanja, ki slovenščini ni sovražen, obratno. Ko se vrne v domačo vas, se vrača tudi v jezik in čuti, da se bo z vrnitvijo v jezik otroštva vrnila tudi v svojo zgodovino, ki je slovensko zaznamovana. Ani v primerjavi z Miro prednjači. Ona je zavedna koroška Slovenka, ki ohranja svoj jezik, četudi ji ta jezik ne služi prav, ker se ni mogla šolati v njem. Ani se čuti povezano s slovenskim prostorom, ona ima identiteto. Spomini so pri njej bolj živi, ne odtujeni. Mira je po svoji naravi in zaradi svojih izkušenj nezaupljiva, ne čuti prave pripadnosti. Včasih jo išče, včasih se ji izogiba."

> "Lahko rečemo, da so se v 20. stoletju ženske približale načinu življenja po lastni meri. A žal danes opažamo, da nam grozi ponovni padec v preteklost. Razmere se zaostrujejo, povsod je občutiti veliko sovraštva do žensk, zato ker se podirajo ustaljeni patriarhalni sistemi."

• V romanu se dotaknete tudi spominov na tragične dogodke iz 2. svetovne vojne. Nepredelane travme se prenašajo iz generacije v generacijo. Kakšen je odnos ljudi v Avstriji in na avstrijskem Koroškem, predvsem mladih, do te zgodovine, ki je po 80 letih še vedno aktualna?

"Avstrijska družba je v preteklih 40 letih obotavljivo šla skozi proces spominjanja, ki je bil zelo boleč. Ta proces je bil konflikten in je razvnel predvsem nemškonacionalne sile. Kljub temu je vzpostavil nekakšen konsenz o tem, kako se obravnava obdobje nacionalsocializma. Tudi med koroškimi Slovenci že dolgo uspeva kultura spominjanja, ki še vedno traja in jo prevzema del mlajše generacije. To je odločilnega pomena za slovensko narodno skupnost na Koroškem."

Avstrija se je morala soočiti z resnico

• Kaj vse se je v Avstriji odrivalo v pozabo?

"Recimo to, da je Avstrija soodgovorna za nacionalsocializem in da so prenekateri Avstrijci sodelovali pri genocidnih nacističnih zločinih. Avstrija se je morala soočiti z resnico, da kot država ni bila žrtev, da je večina Avstrijcev od združenja s Tretjim nemškim rajhom veliko pričakovala, da so Avstrijci končno hoteli postati Nemci in se znebiti svoje večjezične zgodovine. To je bil zahteven proces, ki pa se aktualno kaže spet kot zgodovinski, saj se mlajša generacija oddaljuje od modernega pojmovanja države. Vse je na kocki, spominjanje, identiteta, pojmovanje državljanstva, pripadnosti in podobno. Pojavljajo se neofašistične, nacionalistične udarne skupine, ki spet sanjajo o separatizmu in neprehodnih nacionalnih mejah. Bomo videli, kam bo vse to peljalo."

• Vendar zakaj se, kljub vsej objektivni zgodovini, vsem dejstvom, spominom, pričevanjem, mladi ponovno obračajo k nečemu tako uničujočemu?

"O tem lahko samo ugibamo. Jaz mislim, da si precejšen del mlajše generacije ne more predstavljati, kakšne posledice bi ta razvoj povlekel za sabo. Njihova fantazija je bolj usmerjena v fantazme konzumiranja in digitalnih svetov. Družba kot taka v njihovih očeh ne obstaja, vidijo se kot individualisti in pripadniki raznih struj in mišljenj, ki hočejo zaščititi svoje privilegije. Nenazadnje je ta razvoj povezan tudi s socialnimi omrežji, ki postajajo vse bolj mediji razdvajanja in polarizacije."

• Je pa to tudi prostor, v katerem se rojevajo neke nove zgodovinske "resnice".

"Gre za to, da resnic menda ni več, zato si lahko vsak nekaj izmišljuje ali pa trdi, kar mu gre v račun. Strašno nevaren miselni model."

• Tudi v romanu Mira išče svojo osebno resnico, Ani pa se ob tem posmehljivo sprašuje, kaj sploh to je.

"Seveda. Ani v tem vidi nekakšen luksuz, saj ima zelo močno kolektivno identiteto, ki zna biti tudi problematična, ker podlega dogmatičnosti, ozkoglednosti in slepoti. Toda če starejši generaciji očitamo, da so bili slepi, velja isto za mlajšo generacijo. Vsaka generacija gre skozi svojo tragično ali manj pogubno slepoto."

• Ampak ali je to dobro?

"Ne vem, nimam odgovora, sem tozadevno bolj črnogleda. Hkrati pa radovedna, kaj bo iz tega. Nekdo od domačih mi je enkrat rekel: Bomo videli, pravijo slepci." •

Obrazi zakulisja

Fundus je varuh zgodb, spominov ...

Ko vstopiš v fundus, te takoj objame "duh gledališča". Tatjana Kolenc za zakladnico zgodb v njem skrbi, kot bi bili njeni otroci: "Fundus je več kot skladišče kostumov. Je varuh zgodb, spominov in kulturne dediščine, ki jo predajamo naprej. Ti kostumi niso le stara oblačila. V njihovih šivih, gubah in barvah so shranjene zgodbe ljudi, predstav, ustvarjalnosti in časa. So del naše kulturne dediščine in spomin na številne trenutke, ki so bogatili naš prostor in skupnost." Spoštuje jih. In to pričakuje od vseh, ki vstopijo v fundus.

FOTO: TINA KROG

Tatjana Kolenc, skrbnica fundusa SNG Nova Gorica

Tina Krog

Najpomembnejša vloga **Tatjane Kolenc** nastopi med izbiranjem kostumov na začetku študija predstave in po zadnji padli zavesi, ko se vrnejo in čakajo novo priložnost: "Vsak kos nosi sled nekega obdobja, nekega igralca, nekega odra. Kar danes hranimo in varujemo, bo jutri pripovedovalo zgodbo prihodnjim rodovom."

Takrat še v Primorsko dramsko gledališče je prišla leta 1990 in v njem preživela dosedanjo delovno dobo: "Ko enkrat stopiš skozi gledališka vrata, te prevzame. Gledališki duh te zasvoji in se ga ne rešiš več." Najprej je skrbela za garderobo, pozneje delala kot šivilja, pred približno desetimi leti pa je prevzela skrb za gledališki fundus. "In to je moja ljubezen. Bila je ljubezen na prvi pogled."

Fundus ni le skladišče oblačil, čevljev in najrazličnejših predmetov: "Je varuh gledališkega spomina, prostor, v katerem živijo pretekle predstave. Ko hodiš med natrpanimi obešalniki oblek, se spomniš ljudi, ki so te kostume nosili, ter predstav, v katerih so nastopali. Obleke niso mrtve. Živijo."

Ko se predstava poslovi z odra, gredo kostumi najprej v čistilnico, nato se vrnejo k Tatjani. Pregleda jih, popiše in pospravi. Za vsako predstavo pripravi seznam kostumov in zabeleži njihovo zgodbo. Vsak kos je oštevilčen in fotografiran, podatki pa shranjeni v bazi, da je mogoče tudi čez leta ugotoviti, kakšno pot je posamezen kostum prehodil: "To ni le vprašanje reda, temveč tudi odgovornosti do prihodnosti. Želim si, da bi za tiste, ki prihajajo za mano, pustila pregledno zbirko. V njej je namreč zapisana tudi zgodovina gledališča. A hvala bogu fundus ne govori. Če bi lahko spregovoril, bi upala, da bi ostal tiho in se samo hihital. *(smeh)* Za njegovimi stenami je namreč toliko zgodb. Tudi takšnih, ki niso zapisane v nobeni evidenci in za katere nihče ne ve."

Številke si je težko predstavljati: "Na enem obešalniku je lahko dvesto hlač, na eni polici pa šeststo parov čevljev, zato postane iskanje včasih zelo zahtevno. Takrat mi pomagata dobro urejena evidenca in dober spomin. Prostora sicer primanjkuje, a se od kostumov raje ne poslavljam, saj lahko pridejo še prav. Nekoč sem zavrgla ene hlače, ki so bile povsem razcapane od moljev. Nato pa je prišla kostumografinja in želela prav take. In kaj sem naredila? V smeti sem šla ponje. *(smeh)* Od takrat ne zavržem ničesar več." Kot garderoberka in šivilja dobro ve, koliko dela, spretnosti in ljubezni je vloženih v posamezen kostum: "Ponovna uporaba kostumov je premišljen odnos do materialov in vloženega dela. Ni treba vedno kupovati novih stvari." Zato ji ni vseeno, kaj se z njim zgodi, ko ga igralec zadnjič sleče.

> "Želim si, da bi za tiste, ki prihajajo za mano, pustila pregledno zbirko. V njej je namreč zapisana tudi zgodovina gledališča. A hvala bogu fundus ne govori. Če bi lahko spregovoril, bi upala, da bi ostal tiho in se samo hihital."
>
> **Tatjana Kolenc**
> *skrbnica gledališkega fundusa*

V fundusu pa niso le kostumi, ki so jih izdelali ali kupili za gledališke uprizoritve. Oblačila prinesejo tudi ljudje: "Maturantske in poročne obleke, oblačila pokojne none ... te obleke s seboj prinesejo čisto drugačno zgodovino, saj na sebi nosijo spomine resničnih ljudi. In nič ni lepšega od zadovoljstva donatorjev, ko vidijo, da je zanje pomembna obleka dobila spet nov smisel, novo zgodbo, novo življenje. Stara obleka se v novi predstavi pojavi v drugačnem kontekstu in zaživi z novim pomenom. Ima več življenj." Tatjana pri tem tesno sodeluje s kostumografi. Skupaj pregledujejo zbirko, iščejo primerne kose in preverjajo, kaj je mogoče uporabiti. Dobro pripravljene kostumografske skice so ji v veliko pomoč, saj je jasno razumevanje zamisli ustvarjalcev izjemno pomembno.

Na nekatere kostume se naveže bolj kot na druge. Med predmeti, ki ji prikličejo posebne spomine, je tudi čelada iz predstave *Avtomoto mravlje* (Jože Snoj - Emil Aberšek, 1979), ki jo povezuje z enim svojih zgodnjih gledaliških doživetij še pred profesionalnim vstopom v gledališče. "Čelado sem zagledala kmalu po prihodu in se spomnila tistega prvega srečanja z odrom. Tak lep občutek nostalgije." Tako se preteklost in sedanjost srečata v predmetu, ki bi bil za nepoznavalca le še ena čelada.

Gledališče je skupno delo številnih ljudi, ki morajo drug drugemu zaupati. "V kakih stresnih situacijah se pokaže, kako pomembno je sodelovanje med šiviljami, krojači, garderoberkami, kostumografi in drugimi sodelavci. Če si pomagamo, je vse lažje." Ko se začnejo kostumske vaje, je tempo naporen, nepredvidljivih situacij pa ne manjka. "Takrat skušam ostati mirna, čeprav v meni morda vre. Če bi paniko še sama stopnjevala, bi bila zmeda samo večja." Gledališče jo je naučilo prilagodljivosti in improvizacije, ki prideta prav tudi izven službe.

Ko se gledališka vrata za njo zaprejo, najraje poišče stik z naravo. Blizu so ji živali, zelišča, iz katerih ustvarja kozmetiko in zdravilne pripomočke, ter ustvarjanje z rokami. Doma ima kokoši in psa, rada barva kamenčke, veseli pa se tudi časa z vnuki. Posebno mesto v njenem življenju ima gozd. Najraje na svetu pa razvaja svojo družino.

Tudi zasebno jo privlačijo stare stvari, ki jih drugi morda spregledajo: "Ti predmeti skrivajo mnogo zgodb. Imajo ponotranjeno dušo. Nekakšen presek s preteklostjo, pomemben del kulturne dediščine." Verjetno je zato tudi aktivna članica Trnovskih furmanov.

Če bi morala svoje delo opisati z enim samim predmetom, bi izbrala kostum kraljične: "Fundus je moje kraljestvo. Tu se srečujejo različni časi, ljudje in gledališki svetovi. In jaz jih varujem kot svojo krono." Njegovo bogastvo je prav v možnosti, da lahko star kostum živi večno. "Zato jaz z največjim spoštovanjem skrbim, da pri tem ne izgine tisto najpomembnejše - spomin na vse, kar je gledališče že bilo, in omogočam, da bo na teh temeljih vzniknil nov smisel." •

Pogovor z režiserjem Jako Ivancem pred premiero Beckettove igre Čakajoč Godota

Ko čakanje postane aktivna oblika delovanja

Tretja premiera Gledališča Koper v sezoni na oder njegove velike dvorane prinaša eno od prelomnih del v zgodovini evropske dramatike in eno temeljnih del gledališča absurda, Beckettovo komično igro Čakajoč Godota (1948), s katero je v francoščini pišoči irski dramatik tematiziral slehernikovo čakanje in, kot pravi režiser uprizoritve Jaka Ivanc, nezmožnost proaktivnega delovanja. Igro o čakanju na enega najbolj skrivnostnih likov v dramski literaturi bodo v koprskem gledališču premierno uprizorili prihodnji petek ob 20. uri.

Miha Trefalt

• Po Pinterjevem *Jašku* in Jovanovićevi igri *Znamke, nakar še Emilija*, obe ste režirali v Gledališču Koper, se znova srečujete z gledališčem absurda, tokrat z njegovim najpomembnejšim predstavnikom - Beckettom. Je bila režija njegove igre *Čakajoč Godota* vaša pobuda ali jo je narekovala odločitev umetniškega vodstva gledališča?

"Z Beckettovo igro *Čakajoč Godota* sem se prvič srečal pred tremi desetletji, ko sem se pripravljal na sprejemne izpite za študij gledališke in radijske režije, znova leto pozneje, ko sem v drugem semestru akademije skupaj z igralcema Vladom Vlaškaličem in Juretom Zrnecem režiral njeno drugo dejanje. Tisto študijsko leto je v ljubljanski Drami *Godota* režiral tudi Dušan Jovanović, moj tedanji profesor in mentor za režijo, in vse od takrat to besedilo zame ostaja eno boljših in eno mojih najljubših, z njim pa tudi želja, da ga nekega dne režiram na profesionalnem gledališkem odru. Želja se mi je uresničila v pravem trenutku - ob 20-letnici dela v Gledališču Koper in 30-letnici prvega srečanja z Godotom, ki jo bom 'praznoval' prihodnjo sezono."

• Je res, da je takrat vašega Godota v objektiv ujel tudi kultni francoski fotograf Jeanloup Sieff?

"Res je! Sieff se je prav takrat mudil v Ljubljani, si skupaj z Jovanovićem ogledal produkcijo in predstavo tudi fotografiral. Še danes sem ponosen na te fotografije, saj dvomim, da se lahko katero koli slovensko gledališče pohvali s takšnim fotografskim podpisom (smeh). Na to obdobje imam zelo prijetne spomine. Z vaj za *Godota* se spominjam neskončnega Dušanovega smeha, saj smo se znali nasmejati lastnim slabostim, spominjam pa se tudi, kako smo Vlaškalič, Zrnec in jaz po ogledu njegovega Godota ugotavljali, kaj vse si je 'izposodil' iz naše produkcije in kaj mi iz njegove." (Smeh)

• Tri desetletja pozneje igro *Čakajoč Godota* znova režirate v Kopru. Ste besedilo sprva res nameravali uprizoriti z lutkami?

"Po vzoru prejšnjih uspešnih sodelovanj Gledališča Koper in Lutkovnega gledališča Ljubljana so tudi tokrat stekli pogovori za novo koprodukcijsko uprizoritev, toda se na koncu ni izšlo. Ker rad ustvarjam z lutkami - priredbe besedil za lutkovni oder omogočajo več svobode, lutka prenese marsikaj, lutkovni medij pa vedno dopušča še drugačno vizuro - sem potreboval kar nekaj časa, da sem pozabil na koncept lutkovne uprizoritve in začel brati *Godota* takega, kot je, in spoznal, da ga je najbolje uprizarjati tako, kot je - napisan."

• Beckettologe ob vprašanju, kdo ali kaj je Godot, najbolj zaposluje vprašanje čakanja. Je čakanje obeh glavnih protagonistov - Estragona in Vladimira - na Godota, ki jima je obljubil, da ju bo nahranil in prenočil, pasivno dejanje ali oblika delovanja?

"Zelo, zelo aktivna oblika delovanja! Estragon in Vladimir sta zelo pasivna v svojem življenju, vendar zelo aktivna v svojem čakanju. Težko je bolj aktivno čakati kot čakata prav ta dva! Čeprav ne vemo, kdo je Godot, ki ga čakata, kako dolgo že čakata, kolikokrat sta se na podvečer že srečala, kaj počneta in kje sta, ko nista pod drevesom, je

FOTO: IVAN JAKAC

"Če poenostavim: to, da je človek sposoben sedeti in čakati, da se bo zgodilo nekaj, kar bo obstoječe stanje spremenilo na bolje, ni prav nič drugega kot sedeti, topo zreti v zaslon telefona, gledati posnetek za posnetkom in pričakovati, da bo vsak naslednji posnetek boljši ali zanimivejši."

Jaka Ivanc
režiser

Beckettu v besedilu uspelo izluščiti nekakšno univezalno človeško lastnost, esenco, ki jo v bolj ali manj intenzivni obliki pri samem sebi lahko opazi vsakdo. To je nezmožnost premika z mesta, nezmožnost storiti korak naprej in zato raje čakati, da se situacija, v kateri smo se znašli, obrne na bolje. Če igro beremo tako, se lahko prepoznamo v likih Estragona in Vladimira, ki se nenehno odločata, kje bi začela, in ugotavljata, da je morda res treba narediti le korak z mesta naprej. Beckett nam tako posredno sugerira, da prenehamo stopicati na mestu in čakati na boljše čase, treba je nekaj storiti in začeti živeti to, kar imamo. Vesel bom, če si bo gledalec po ogledu predstave rekel: 'Samo odločiti se je treba.'"

• Za dramska besedila pogosto pravimo, da živijo, če korespondirajo s sodobnostjo; kje so vzporednice med današnjim občutenjem, razumevanjem sveta in Beckettovim svetom z začetka petdesetih let prejšnjega stoletja?

"Omenjeno človekovo esenco danes spretno izkoriščajo kreatorji socialnih omrežij in vsebin, po katerih radi brskamo, zato osemdeset let po nastanku *Godot* ni prav nič drugega kot vrsta čezmernega in obsesivnega prebiranja ter brskanja po spletnih novicah. Če poenostavim: to, da je človek sposoben sedeti in čakati, da se bo zgodilo nekaj, kar bo obstoječe stanje spremenilo na bolje, ni prav nič drugega kot sedeti, topo zreti v zaslon telefona, gledati posnetek za posnetkom in pričakovati, da bo vsak naslednji posnetek boljši ali zanimivejši. To našo lastnost spretno izrabljajo algoritmi, ki nam ponujajo različne vsebine, za katere smo prepričani, da jih potrebujemo in verjamemo, da bo vsaka naslednja boljša. Na vajah se zato radi šalimo, da uprizarjamo *Čačkajoč Godota*, pri čemer se besedna zveza navezuje na 'čačkanje' oziroma brskanje po zaslonu telefona."

• Beckettovo igro zaznamuje odsotnost zgodbe in posledično dramskega dogajanja, psihologije likov, dramskega trikotnika in vsega tistega, kar je igralcem in režiserju na vajah sprva lahko v pomoč ...

"Ne bi se strinjal z vami, dogajanja je veliko - je čakanje! Rad imam besedila brez klasične dramske zgradbe, kjer bi zapletu moral slediti vrh, nato razplet, gledalec pa bi moral doživeti katarzo. Tega v *Godotu* ni! Najbrž se ne motim, če rečem, da radi beremo ali gledamo velike zgodbe, gledamo, kaj se dogaja drugim in radi bi, da se to zgodi tudi nam. Toda resnično življenje teče drugače; *Godota* beremo ali gledamo in vidimo, da so naša življenja enako absurdna kot Vladimirjevo, Estragonovo, Pozzovo ali Luckyjevo. Morda zveni nenavadno, absurd v gledališču in tudi v življenju imam rad, saj se ljudje pogosto znajdemo v povsem absurdnih in zato komičnih situacijah."

• Kdo sta Vladimir in Estragon; slehernika ali potepuha, socialno izključena človeka?

"Proti koncu igre Vladimir pove, da sta v danem trenutku in na danem mestu človeštvo samo onadva, če jima je prav ali ne. In prav zato lahko samo onadva pomagata drugima dvema - Pozzu in Luckyju. V tej perspektivi sta lahko slehernika, lahko pa sta tudi klošarja, ki nimata ničesar in čakata, da bo kdo prišel mimo. Tako ne bosta več sama in večer bo rešen."

• Omenili ste že, da poleg Vladimira in Estragona v igro vstopata še Pozzo in Lucky. Zdi se, da sta le epizoda v dnevu Vladimira in Estragona; bi se zanju dan ali dnevi brez Pozza in Luckyja iztekli enako?

"To bi morali vprašati Becketta, verjamem pa, da je Vladimir v trenutku, ko v drugem dejanju znova uzre Pozza in Luckyja, zares srečen in zato 'konec večernega programa ni več v nevarnosti'. Če Pozzo in Lucky ne bi prišla, bi Vladimir in Estragon svojo igro nadaljevala, vzšla bi luna in znova jima ne bi uspelo oditi. Prepričan pa sem, da bi njuno čakanje znova postalo neusahljiv vir domislic, kaj početi med tem, ko čakamo."

• Poznamo uprizoritve *Godota*, v katerih Pozzo in Lucky ne nastopita, takšna je bila na primer tudi prva slovenska uprizoritev *Godota* v Slovenskem stalnem gledališču v Trstu v sezoni 1965/66.

"Seveda bi igro lahko uprizarjali tudi brez omenjene dvojice, vendar imata Pozzo in Lucky v igri tudi dramaturško funkcijo, saj sta nekakšni preslikavi, zrcalni podobi ali podaljška obeh glavnih likov; Vladimira lahko prepoznamo v Luckyju, Estragona v Pozzu. Če je v prvem dejanju odnos med Pozzom in Luckyjem odnos med gospodarjem in sužnjem - Pozzo pelje Luckyja prodat na nedeljski sejem in pove, da se takih ljudi, kot je Lucky, ne da izgnati, lahko se jih samo ubije - se v drugem dejanju situacija obrne; Pozzo oslepi, Lucky onemi, nekdanji suženj zdaj vodi gospodarja skozi prostor in čas. Omenjena dvojica seveda poživi odrsko dogajanje, prav tako pa bi bilo zanimivo slišati, o čem se pogovarjata Estragon in Vladimir, ko na podvečer slišita le neskončno tišino podeželske ceste."

• Če Godot obstaja ... Obstaja predvsem v besedilu ali šele v uprizoritvi?

"Ni se dobro spraševati, ali Godot obstaja. Vsakdo mora najti svojega Godota, ga najprej prepoznati, da ve, kdaj čakati in kdaj si lahko reče: Godot naj počaka, jaz grem naprej lahko tudi sam. Koga oziroma kaj čakamo, je v tem primeru zelo osebna odločitev, naša uprizoritev ne sugerira ničesar, vsak gledalec si bo moral sam odgovoriti na to vprašanje. Dečku, ki ga je Beckett zelo premišljeno vpeljal na koncu obeh dejanj, seveda verjamemo. Le kdo ne bi verjel tako nedolžnemu bitju kot je otrok! Izvrstna Beckettova domislica!"

• Podeželska cesta in drevo, ki iz prvega v drugo dejanje ozeleni, ne govori le o časovnem preskoku v igri, morda govori tudi o tem, da je drevo edina živa narava daleč naokoli. V kakšen prostor pravzaprav umeščate Beckettove like?

"Osnova za scenografijo, ki sva si jo zamislila skupaj s scenografom Damijanom Kracino, spominja na betonske monolite podrtih, bombardiranih poslopij. Veliko je prahu in peska, ki prekrivata ruševine. Dramski prostor *Godota* razumem kot postapokaliptično prizorišče, prostor, ki ga je prizadela vojna ali naravna nesreča. V tem prostoru ni veliko preživelih, vsi pa čakajo, da bo nekdo prišel in jih rešil. Naša uprizoritev ima pridih tega, kar se dogaja v naš bližini."

• So Vladimir in Estragon, Pozzo in Lucky lahko zadnji preživeli?

"Lahko! Še posebej v času, ko se vsi sprašujemo, kaj bo z umetno inteligenco; bo delovala ali nas bo povozila, bo namesto nas pisala dramska besedila in odrsko glasbo? Postopoma se bomo začeli utapljali v popla-

Samuel Beckett: Čakajoč Godota

Prevajalec: **Aleš Berger**
Režiser: **Jaka Ivanc**
Scenografa in avtorja videa **Damijan Kracina**, **Jaka Ivanc**
Kostumograf **Andrej Vrhovnik**
Avtor zvoka **Davor Herceg**
Oblikovalec svetlobe **Jaka Varmuž**
Lektor: **Martin Vrtačnik**
Igrajo: **Mak Tepšić**, **Francesco Borchi**, **Blaž Popovski**, **Igor Štamulak**
Deček na posnetku: **Leonardo Borchi**
Premiera 6. novembra 2026 v Gledališču Koper.

vi z umetno inteligenco ustvarjenih produktov, zato rad verjamem, da bo gledališče postalo nekakšno zatočišče, kjer bomo na odru še lahko videli živega človeka in mu - kljub temu, da igra lik, ki je že po dogovoru nekaj izmišljenega, nekakšna laž - verjeli bolj kot verjamemo igralcu na televiziji ali na spletu. Verjeli bolj, ker je pred nami človek iz krvi in mesa! Če so Vladimir in Estragon, Pozzo in Lucky res zadnji štirje prebivalci sveta, počnejo točno to, kar bi zadnji štirje prebivalci sveta sicer počeli - igrajo drug pred drugim, igrajo drug drugemu, nenehno, brez odmora. Estragon in Vladimir poskušata čakanje na Godota premostiti aktivno, vendar hkrati lahkotno in igrivo, sicer bi bila situacija nevzdržna. Nenehno gre za igranje, in četudi bi v realnem svetu po koncu katastrofe ostala le dva človeka, bi eden drugemu ves čas nekaj igrala in drug drugemu poskušala kar koli prodati."

• **Ne igra, komičnost in humor sta torej tisto, kar naredi Estragonovo in Vladimirovo čakanje znosnejše? Naj ju razumemo kot potepuha-klovna v maniri Chaplina, Keatona, Stana ali Olia?**

"Francoski igralec in režiser Roger Blin, ki je režiral praizvedbo *Godota*, je ob premieri izrekel pozneje pogosto citirano misel, da ni tragičnega brez komičnega in komičnega brez tragičnega. Te besede me spremljajo vse od akademijskega Godota in v tem duhu režiram večino svojih predstav. Komično je tudi gonilna sila uprizoritve, hkrati pa uprizoritvi podeli človeško noto; zanikati komičnost situacije bi pomenilo predati se, vdati se v usodo, s tem pa bi tudi čakanje izgubilo ves smisel. Estragon in Vladimir morata zato v čakanju najti zadovoljstvo, igrivost, lahkotnost in humornost, čakanje mora postati znosno. Neprijetne situacije je treba reševati s smehom, pa čeprav Pozzo v prvem dejanju pove, da za 'vsakogar, ki zajoče, nekje nekdo preneha jokati'. In s smehom je enako. Med smehom in jokom, med komičnim in tragičnim je vedno treba najti nekakšno ravnovesje! Komičnost, ki izhaja iz bizarne situacije, je najboljša: neskončni nesporazumi, kaj je kdo rekel, kaj si je kdo zapomnil, česa sploh se kdo spomni, sva prišla včeraj, je bila res sobota ..."

• **Koprski igralci se le redko srečajo z gledališčem absurda. Je zato *Godot* zanje predstavljal večji izziv?**

"Pri postavljanju Godota je najpomembnejša zasedba, med režijo in zasedbo stoji enačaj. Nekdo je lahko odličen igralec, toda to še ne pomeni, da bo dober, ko gre za gledališče absurda. Glede na zasedenost igralcev se je dobro izšlo, sam sem k projektu povabil samo še Francesca Borchija, s katerim rad sodelujem. Igralci so veliko količino besedila hitro osvojili, zato nam na vajah ni bilo treba korak za korakom sestavljati prizorov, ampak smo posamezni dejanji izdelovali v enem kosu. Za igralce je bilo to še kako pomembno, saj se na odru, kjer ni scenskih sprememb, kjer se zgodba nenehno ponavlja, igralec lahko hitro izgubi."

• **Omenili ste igralca Francesca Borchija, ki v predstavi govori tudi italijansko. Kako dramaturško utemeljujete odločitev za vpeljavo italijanščine v besedilo?**

"Vse uprizoritve, ki sem jih pripravil skupaj s Francescom so bile dvojezične in vesel sem, da je igralec, ki lahko stopi tudi v Vladimirove čevlje. Nekaj njegovih uvodnih replik je v italijanščini, nato postopoma preide v njegovo slovenščino, vendar ga še vedno dojemamo kot Italijana. Če najboljša prijatelja postaneta Slovenec in Italijan oziroma zamejski Slovenec, s postapokaliptičnim branjem igre ostajamo na našem dvojezičnem območju, v čemer najdem tudi dodano vrednost uprizoritve." •

Damijan Kracina, scenograf uprizoritve Čakajoč Godota

Svet ni v najboljšem stanju

Kipar in večmedijski umetnik Damijan Kracina, ki od leta 2008 ustvarja tudi za slovenska profesionalna gledališča, z Gledališčem Koper sodeluje tretjič, drugič kot scenograf, drugič z režiserjem Jako Ivancem. Konec sezone 2024/25 je podpisal scenografijo za uprizoritev Ostržka, za zadnjo premiero v prejšnji sezoni, Čehovovi enodejanki pod skupnim naslovom Živeti! je izdelal maski, v zadnjih oktobrskih dneh pa končuje scenografijo za uprizoritev Čakajoč Godota.

• **Miha Trefalt**

Kipar **Damijan Kracina** je v slovenskem in tudi mednarodnem likovnem prostoru dejaven že dobra tri desetletja. Po končanem študiju kiparstva leta 1996 na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani je leta 1999 prav tam končal tudi specialistični študij kiparstva in videa ter se pozneje izpopolnjeval v Gradcu, New Yorku in v Santa Feju v Novi Mehiki (ZDA). Leta 1992 je soustanovil umetniško skupino Provokart, v letih med 1997 in 2000 je bil umetniški vodja umetnostnega centra Artilerie Kluže, leta 2005 je soustanovil umetniško skupino Društvo za domače raziskave, zadnje desetletje in pol pa poučuje na Srednji šoli za oblikovanje in fotografijo v Ljubljani, kjer tudi živi in ustvarja.

Od prvih razstav sredi devetdesetih let dalje so v središču njegovega zanimanja podobne teme, vsem pa je skupno to, da se navezujejo na živali, na naš odnos do njih in na našo čustveno vpletenost v živalski svet. Sprva je uporabljal elemente iz živalskega sveta ter jih transformiral v video in fotografijo, pozneje pa v skulpture v klasičnem smislu.

Danes njegov umetniški opus dopolnjujejo še slike, risbe, video, od leta 2008 pa tudi gledališče. Tistega leta je kot videoustvarjalec sodeloval pri plesni predstavi *Lili - razglednice futuristične ljubezni* s podnasovom *Iz življenja Lili Brik in Vladimirja Majakovskega* (Društvo Celinka in MGL), tri leta pozneje je kot scenograf, oblikovalec svetlobe in videa soustvaril plesno predstavo *33 obratov* v koreografiji **Sanje Nešković Peršin** (Muzeum Ljubljana, Kibla Maribor), na začetku sezone 2022/23 pa je kot soavtor likovne podobe *Zvezdice zaspanke* Frana Milčinskega Ježka v režiji **Jake Ivanca** prvič sodeloval z Lutkovnim gledališčem Maribor.

"Prostori so obteženi z zgodovino. Na gledaliških odrih je nastalo na tisoče del, ampak še vedno je čarovnija, ko se v temi prižge luč in se predstava začne."

Damjan Kracina
kipar

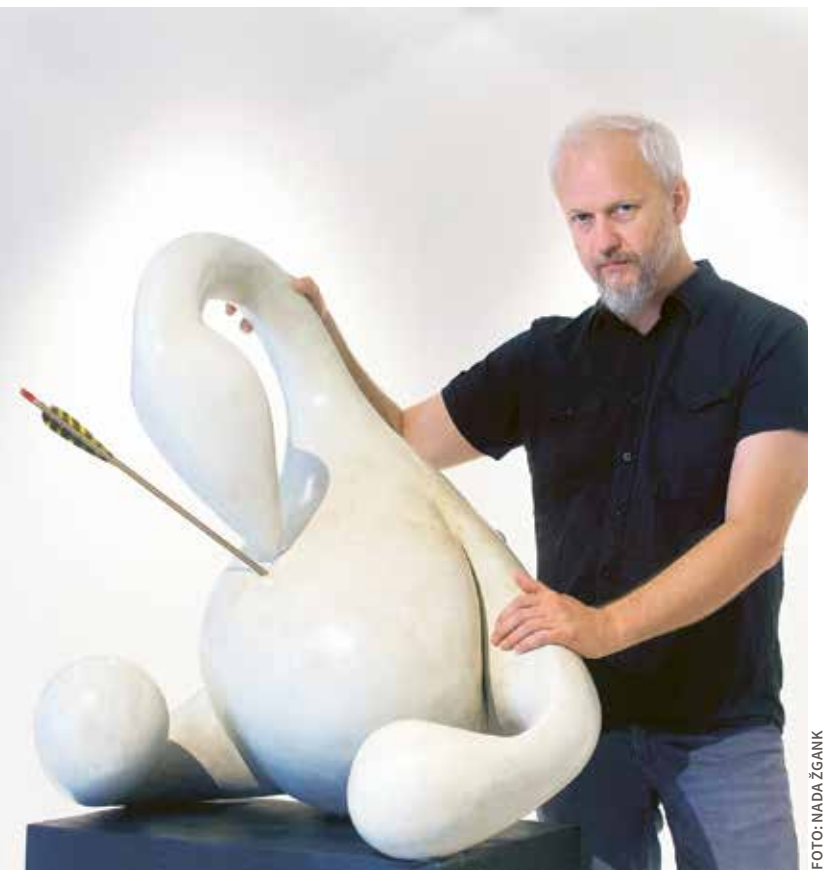

FOTO: NADA ŽGANK

Damjan Kracina z eno svojih stvaritev, ki tematizirajo naš odnos do živali.

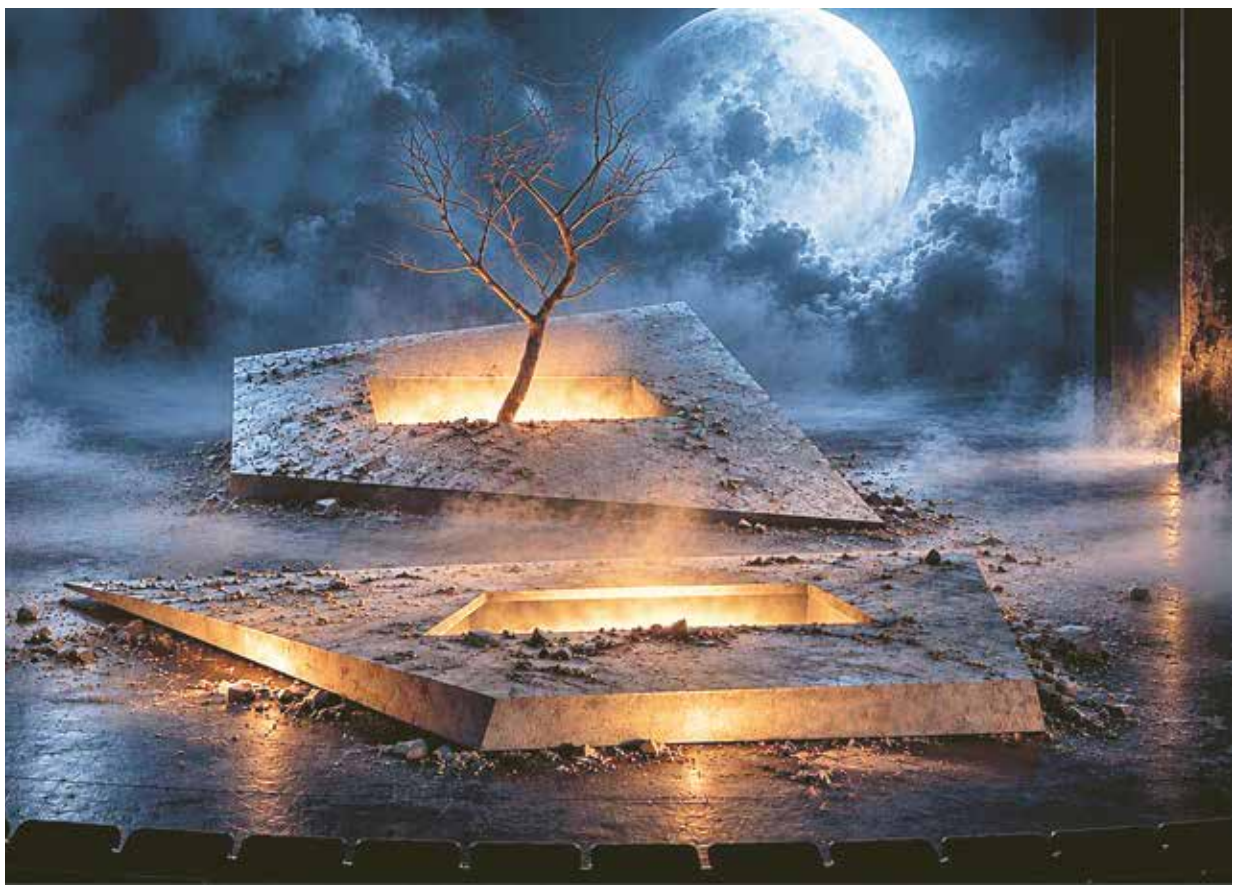
Za gledališče je začel ustvarjati dokaj pozno, o bolj strnjenem gledališkem ustvarjanju lahko govorimo šele v zadnjih sezonah, čeprav ga je to kot celostna umetnina vznemirjalo že prej. "Sem kipar in delam v ateljeju, kar je precej samotno delo, saj se borim sam s seboj in z materijo, ki jo imam pred seboj. Ta simbioza je zelo lepa in se konča, ko je kip narejen. Vedno me je zanimalo, kaj vse se lahko zgodi s kipom ali umetniškim delom, ko vstopi v zunanji svet. Se lahko tu začne neka nova zgodba? Svoje razstave v galerijah sem si zamišljal zelo dramaturško, predvsem, kako se gledalec po prostoru premika, kaj in kako vidi. Pomembni so svetloba, tema, luč, zvok ritem, čas. Vse to je v gledališču samoumevno, v galeriji pa to težje dosežemo. Predvsem je predstava celostno umetniško delo, ki vključuje veliko med seboj povezano ekipo, in biti del tega, me zelo veseli."

Z **Jakom Ivancem** je znova sodeloval kot scenograf pri koprski postavitvi *Ostržka* konec sezone 2025/26. Izstopajočo likovnost uprizoritve je opazila tudi kritika, ki je med drugim pisala o "presenetljivih maskah murna, čuka in vrana" in "izbranih scenografskih elementih (gledališki voziček, gostilna, zaplata trave, postelja, stopničke, veriga, ribji gobec), ki s spretnim oblikovanjem svetlobe uspešno pripomorejo h tkanju odrske iluzije".

Kiparji oblikujejo volumne, zato je Kracina prepričan, da bi moral vsak kipar v prostor vstopiti s spoštovanjem, tudi v prostor gledališkega odra: "Vsak korak, ki ga naredimo, bi moral biti narejen s spoštovanjem. Ne samo v prostor umetnosti, tudi v prostor narave, v prostor drugega. Če bi nam to uspevalo, bi bil svet boljši," verjame Kracina, ki se pri svojih kiparskih projektih in pri svojih delih pogosto navezuje na zgodovino določenega prostora. "Kaj je tam bilo in predvsem kaj nam ta prostor danes pomeni. Prostori so obteženi z zgodovino. Na gledaliških odrih je nastalo na tisoče del, ampak še vedno je čarovnija, ko se v temi prižge luč in se predstava začne."

Čez štirinajst dni se bodo premierno prižgale luči tudi nad skoraj zapovedanim drevesom in opustelo podeželsko cesto, na kateri se vsak večer srečata Beckettova junaka Vladimir in Estragon. Je tako preprosto scenografijo sploh mogoče nadgraditi? "Res je v besedilu vse določeno, nič ni odveč in nič mu ne manjka," je prepričan Kracina. "Čakajoč Godota je brezčasna drama, kjer je dogajanje vedno odvisno od konteksta. Scenografija, igra in interpretacija besedila predstavo lahko zapeljejo v eno ali drugo skrajnost. Z režiserjem in ekipo predstave smo izhajali iz tega, da se predstava dogaja tukaj in zdaj. Svet, v katerem danes živimo, pa, žal, ni v najboljšem stanju."

Se bo do njegovega naslednjega gledališkega projekta stanje sveta izboljšalo? Najbrž ne, a zavetje bo Kracina vedno našel v svojem ateljeju, nekakšen kabinetu čudes ter prepletu živalskega in rastlinskega sveta. •

Scenski osnutek Damijana Kracine za Beckettovo Čakajoč Godota v Gledališču Koper

FOTO: TOMAŽ PRIMOŽIČ

Druga premiera Gledališča Koper v novi sezoni, krstna izvedba drame Ledene slike Helene Šukljan in Ivana Lobode, tudi režiserja in scenografa uprizoritve, je s svojo družinsko tematiko, ambientalno postavitvijo v koprski Dvorani sv. Frančiška Asiškega, ki je ponudila izrazito vizualno in prostorsko izkušnjo, izčiščeno režijo, predvsem pa z odličnimi domačimi igralci in gosti, med njimi Vladimirjem Jurcem, Bernardo Oman in Laro Komar – očarala tako premierno občinstvo kot gledalce na predpremieri in ponovitvah.

FOTO: ANJA UKOVIČ

Prejšnjo sredo so se v koprskem gledališču začele vaje za krstno uprizoritev mladinske interaktivne situacijske komedije v formi televizijskega kviza Lepo je biti raziskovalec (na fotografiji ustvarjalci predstave na prvi vaji), ki jo podpisuje Renata Vidič, ki je obenem tudi režiserka uprizoritve, v središče postavlja dva tekmovalca, ki se pomerita v znanju o znanstvenih dosežkih, povezovanju znanosti in umetnosti ter vlogi žensk v znanosti, namenjena pa bo osnovno- in srednješolcem.

FOTO: ROK PERIC

Pred gostujočo predstavo to be a real boy v avtorski izvedbi študentov AGRFT Ljubljana, ki raziskuje vpliv spletnih skupnosti, mizoginije in tradicionalnih predstav o moškosti ter procese radikalizacije, ki lahko vodijo v sovraštvo in nasilje nad ženskami, je potekal pogovor Odprti oder za pogovor: Od klika do klika v mreži sovraštva in nasilja. Gostje Matic Munc, dr. Mojca Plesničar in dr. Žan Lep so z moderatorko Tino Krog govorili o uničujočem družbenem pojavu, ki se tudi s pomočjo spleta vse bolj širi med nami, a je neviden in nosi številne obraze. Nasilje se začne v besedah, predsodkih, stereotipih, sovraštvu. Pogovor je razkril načine, kako te pojave prepoznati, kako se jim izogniti in razumeti njihove posledice za posameznike in družbo.

FOTO: NEJC FON, MEDIASPEED

Premiera predstave Noč v Zagorju avtorja besedila Aleša Bergerja ter v režiji in priredbi Nede R. Bric nas popelje v usodno noč, ki Srečku Kosovelu za vedno spremeni življenje. Ta dogodek nudi priložnost pregleda njegove sicer kratke, a ustvarjalne umetniške in življenjske poti s poudarkom na njegovi človeški plati, o kateri vemo veliko manj kot o njegovem delu. Predstava, ki ni domišljena samo igralsko, ampak tudi scenografsko, glasbeno in kostumografsko, je s svojimi sodobnimi rešitvami privlačna tudi za oko. Med notranjimi dialogi z namišljenimi osebami in med begajočimi spomini, se oglasijo številni verzi iz Kosovelove poezije. Uvod v tokratno sezono je s tehtno in estetsko dovršeno uprizoritvijo globok poklon 100. obletnici smrti kraškega pesnika.

FOTO: SSG

Z zanimivim, iskrenim, vsebinsko bogatim pogovorom o smislu gledališke umetnosti in o vlogi režiserja se je začel niz Na stičišču, ki bo v prihodnjih mesecih privabil na oder Male dvorane SSG vidne osebnosti mednarodnega formata. Prvi gost je bil koroški režiser Martin Kušej, ki je zaslovel predvsem na nemško govorečih odrih, a je ohranil močan stik z lastno identiteto in jezikom. Režiser Igor Pison je vodil večer, ki se ga je udeležilo lepo število dramskih in opernih navdušencev. Kušej je predstavil tudi slovenski prevod svoje avtobiografske knjige Za mano belina.

FOTO: SSG

Z gibalno predstavo Tadeja Piška Jaz počepnem, ti poskočiš se je začel Družinski abonma SSG, ki bo letos obsegal več gostujočih predstav v širokem žanrskem razponu. Sobotni popoldnevi za najmlajše bodo predstavili cirkuško izraznost, glasbo, poklon stripu, kabaret, lutkovno gledališče, družinski muzikal. Nekatere predstave programa Drevesce življenja bodo povezane tudi z delavnicami. Prva bo na sporedu 14. novembra, ko bodo otroci od 4. do 10. leta poustvarili like Mikija Mustra iz predstave Dogodivščine Zvitorepca, Trdonje in Lakotnika: trije mušketirji. Delavnico bodo vodile Alenka, Petra in Tanja iz Zavoda Pepa s Krasa.

Tantadruj je skupna mesečna čezmejna priloga treh primorskih profesionalnih gledališč. V času gledališke sezone izhaja vsako tretjo sredo v mesecu in sicer hkrati v Primorskih novicah in Primorskem dnevniku.

Izdajatelja:
Primorske novice, d.o.o. Koper, s.r.l. Capodistria
Cesta Marežganskega upora 2, 6000 Koper
Primorski dnevnik
Ulica Montecchi 6, Trst

Urednica in redaktorica: Maja Pertič Gombač
Soustvarjalci: Miha Trefalt (Gledališče Koper), Ana Kržišnik Blažica, Martina Mrhar in Metka Sulič (Slovensko narodno gledališče Nova Gorica) ter Rossana Paliaga (Slovensko stalno gledališče Trst)

Elektronski naslov: *kultura@primorske.si*
Skupna tiskana naklada: 28.000 izvodov.